

Bianca Selejan-Guțan

Protecția europeană a drepturilor omului

Ediția a 5-a, revăzută și adăugită

CUPRINS

PARTEA I. ASPECTE INTRODUCATIVE PRIVIND PROTECȚIA JURIDICĂ A DREPTURILOR OMULUI LA NIVEL UNIVERSAL _____ 1

Capitolul I. Introducere. Dreptul internațional al drepturilor omului _____ 3

§1. Primele preocupări pentru protecția drepturilor omului _____ 3

§2. Perioada postbelică _____ 4

Capitolul II. Sistemul de protecție a drepturilor omului în cadrul Organizației Națiunilor Unite _____ 6

§1. Carta Organizației Națiunilor Unite _____ 6

§2. Declarația Universală a Drepturilor Omului _____ 7

§3. Pactele internaționale privind drepturile omului _____ 8

3.1. Pactul Internațional privind drepturile civile și politice (PIDCP) _____ 9

3.2. Pactul Internațional privind drepturile economice, sociale
și culturale (PIDESC) _____ 11

§4. Alte convenții ONU privind drepturile omului _____ 13

4.1. Convenția pentru eliminarea oricărei forme de discriminare rasială _____ 14

4.2. Convenția asupra eliminării oricărei forme de discriminare
față de femei _____ 14

4.3. Convenția împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente crude,
inumane sau degradante _____ 15

4.4. Convenția cu privire la drepturile copilului _____ 16

4.5. Convenția pentru protecția muncitorilor migranți și a membrilor
de familie ai acestora _____ 17

§5. Proceduri extraconvenționale de protecție a drepturilor omului
la nivelul ONU _____ 18

5.1. Procedura publică 1235 _____ 19

5.2. Procedura confidențială 1503 _____ 19

5.3. Înalțul Comisar ONU pentru Drepturile Omului _____ 20

PARTEA A II-A. SISTEMUL EUROPEAN DE PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI – INSTITUȚII, PRINCIPII, MECANISMUL DE PROTECȚIE _____ 21

Capitolul I. Consiliul Europei _____ 23

§ 1. Scurt istoric _____ 23

§2. Organele Consiliului Europei _____ 24

2.1. Comitetul Miniștrilor _____ 24

2.2. Adunarea Parlamentară _____ 25

2.3. Secretarul General _____ 25

2.4. Congresul Autorităților Locale și Regionale din Europa _____ 25

2.5. Comisarul pentru drepturile omului _____ 26

2.6. Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI) _____ 27

Respect per	2.7. Alte organisme specializate	27
	§3. Elaborarea și semnarea Convenției europene a drepturilor omului	27
Capitolul II. Catalogul drepturilor garantate de Convenția europeană a drepturilor omului și de protocoalele sale		28
Capitolul III. Principiile sistemului Convenției europene a drepturilor omului		29
§ 1.	Principiile convenționale	29
1.1.	Principiul solidarității	29
1.2.	Principiul suveranității	30
§2.	Principiile jurisprudențiale	32
2.1.	Principiul efectivității dispozițiilor Convenției	33
2.2.	Principiul subsidiarității mecanismului Convenției	35
Capitolul IV. Mecanismul de protecție a drepturilor garantate prin Convenția europeană a drepturilor omului		43
§1.	Reforma mecanismului de control prin Protocolul nr. 11	43
§2.	Reforma mecanismului de control prin Protocolul nr. 14 – aspecte generale	44
§3.	Protocoloalele 15 și 16 la Convenție – o nouă reformă?	46
§4.	Curtea Europeană a Drepturilor Omului	48
4.1.	Competența Curții Europene a Drepturilor Omului	48
4.2.	Judecătoria Curții Europene a Drepturilor Omului	50
4.3.	Organizarea Curții Europene a Drepturilor Omului	50
4.4.	Cauze de recuzare sau de abținere a judecătorilor	53
§5.	Procedura judecării unei cereri de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului	53
5.1.	Cererile interstatuale	53
5.1.1.	Considerații generale	53
5.1.2.	Condițiile de admisibilitate ale cererilor interstatuale	54
5.2.	Cererile individuale	54
5.2.1.	Sesizarea Curții Europene a Drepturilor Omului cu o cerere individuală	54
5.2.2.	Condițiile de admisibilitate a unei cereri individuale introduse la Curtea Europeană a Drepturilor Omului	60
5.3.	Examenul prealabil al cererii	66
5.4.	Judecarea cererii individuale	67
5.5.	Soluțiile pronunțate de Cameră sau de Marea Cameră	69
5.6.	Retrimiteră în fața Marii Camere	69
5.7.	Practica hotărârilor-pilot	70
§6.	Actele Curții Europene a Drepturilor Omului	72
6.1.	Categorii de acte	72
6.2.	Motivarea deciziilor și a hotărârilor	73
6.3.	Caracterul definitiv al deciziilor și al hotărârilor	73
6.4.	Interpretarea, revizuirea și rectificarea deciziilor și hotărârilor. Cererea pentru interpretarea unei hotărâri	73
6.5.	Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului	74

PARTEA A III-A. DREPTURILE GARANTATE DE CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI	81
Capitolul I. Precizări preliminare privind obligațiile statelor asumate conform art. 1 din Convenție	83
§1. Jurisdicția <i>ratione loci</i>	83
§2. Convenția europeană a drepturilor omului și obligațiile rezultate din alte tratate internaționale	86
§3. Jurisdicția statelor părți la Convenție în spațiul extra-european	88
Capitolul II. Dreptul la viață	90
§1. Obligațiile statelor privind respectarea dreptului la viață	90
§2. Începutul și sfârșitul dreptului la viață	95
2.1. Începutul dreptului la viață	95
2.2. Sfârșitul dreptului la viață	98
§3. Restrângerile aduse dreptului la viață	99
3.1. Pedepsa cu moartea	99
3.2. Restrângerile dreptului la viață prevăzute de art. 2 § 2	99
3.3. Restrângerile dreptului la viață conform art. 15 § 2	101
Capitolul III. Dreptul de a nu fi supus torturii și altor tratamente sau pedepse inumane sau degradante	103
§1. Considerații generale	103
§2. Obligațiile statelor privind protecția împotriva torturii și a tratamentelor inumane ori degradante	103
§3. Tortura	105
§4. Tratamente și pedepse inumane	107
4.1. Violențele săvârșite de forțele de poliție	107
4.2. Tratamentul deținuților și bolnavilor. Condițiile de detenție	108
4.3. Tratamentul aplicat străinilor	111
4.4. Pedepsa cu moartea – tratament inuman?	112
4.5. Violența domestică – tratament inuman?	113
4.6. Distrugerea locuințelor și disparițiile de persoane	115
4.7. Alte tratamente inumane	115
§5. Tratamente și pedepse degradante	116
5.1. Discriminările	116
5.2. Pedepsele corporale	117
5.3. Alte tratamente degradante	117
§6. Convenția europeană pentru prevenirea torturii	118
Capitolul IV. Dreptul de nu fi supus sclaviei, servituții și muncii forțate sau obligatorii	120
Capitolul V. Dreptul la libertatea și siguranța persoanei	122
§1. Cazurile permise de privare de libertate	122
1.1. Considerații generale	122
1.2. Legalitatea privării de libertate	123
1.3. Cazurile permise de privare de libertate	124

§2. Garanțiile procedurale ale persoanelor private de libertate	128
2.1. Dreptul de a fi informat	128
2.2. Dreptul de a fi adus de îndată în fața unui judecător, de a fi trimis în judecată într-un termen rezonabil sau eliberat	129
2.3. Dreptul la recurs împotriva legalității măsurii de privare de libertate	131
2.4. Dreptul la despăgubiri pentru detenția ilegală	133
Capitolul VI. Dreptul la un proces echitabil	135
§1. Aplicabilitatea art. 6	135
1.1. Plângerile privind drepturile și obligațiile cu caracter civil	135
1.2. Noțiunea de „acuzatie” în materie penală	142
§2. Garanțiile generale ale dreptului la un proces echitabil (art. 6 § 1)	143
2.1. Dreptul de a fi judecat de un tribunal independent și imparțial prevăzut de lege	143
2.2. Dreptul la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil	146
2.3. Publicitatea procedurii	148
§3. Garanțiile speciale ale dreptului la un proces echitabil în procesele penale (art. 6 § 2 și 3)	149
3.1. Prezumția de nevinovăție	149
3.2. Dreptul la apărare	150
§4. Dreptul la o audiere echitabilă (<i>fair hearing</i>). Garanțiile implicite ale dreptului la un proces echitabil	154
4.1. Dreptul de acces la un tribunal	155
4.2. Obligația de motivare a hotărârilor	156
4.3. Principiul egalității armelor	157
4.4. Dreptul de a nu se autoacuză („dreptul la tăcere”)	158
4.5. Dreptul la executarea hotărârilor judecătorești	158
Capitolul VII. Principiul legalității incriminării	162
§1. Legalitatea incriminării	162
§2. Principiul neretroactivității legii penale	163
§3. Retroactivitatea legii penale mai favorabile	164
Capitolul VIII. Dreptul la respectarea vieții private și familiale.	
Dreptul la căsătorie	167
§1. Noțiunea de „viață privată”. Obligațiile statelor privind protecția vieții private	167
§2. Dreptul la respectarea vieții private	168
2.1. Dreptul la secretul vieții private	168
2.2. Identitatea personală, identitatea sexuală și libertatea vieții sexuale	170
2.3. Dreptul la imagine	171
2.4. Dreptul la un mediu sănătos	173
2.5. Dreptul la integritate fizică și psihică	179
2.6. Identitatea etnică. Dreptul la cetățenie	180
2.7. Viața profesională ca element al vieții private	180
2.8. Dreptul la respectarea vieții private și al modului de viață tradițional al minorităților	181

Respect p	§3. Dreptul la respectarea vieții familiale	181
	3.1. Dreptul la căsătorie și dreptul de a întemeia o familie	182
	3.2. Egalitatea în drepturi și obligații a soților	184
	3.3. Drepturile copilului. Relațiile dintre părinți și copii	184
	3.4. Menținerea vieții familiale	186
	§4. Protecția domiciliului și a corespondenței – parte a protecției vieții private	189
	4.1. Protecția domiciliului	189
	4.2. Protecția corespondenței	190
	§5. Restrângerile aduse dreptului la respectarea vieții private și de familie: art. 8 § 2	192
	5.1. Ingerința să fie prevăzută de lege	192
	5.2. Ingerința să fie necesară într-o societate democratică	193
	5.3. Ingerința să aibă un scop legitim	193
	Capitolul IX. Libertatea gândirii, conștiinței și religiei	195
	§1. Protecția convingerilor și credințelor	195
	1.1. Noțiuni de bază	195
	1.2. Principiile aplicabile protecției convingerilor și credințelor	197
	1.2.1. Libertatea de a alege și de a-și manifesta convingerile și credințele. Neutralitate și laicitate	197
	1.2.2. Egalitate și nediscriminare	202
	§2. Relația libertății de conștiință și religie cu dreptul la educație: convingerile părinților și educația	202
	§3. Obiecția de conștiință	203
	§4. Restrângerile aduse libertății conștiinței și religiei	204
	Capitolul X. Libertatea de exprimare	207
	§1. Sfera protecției libertății de exprimare. Libertatea de opinie și libertatea de informare	208
	1.1. Libertatea de opinie	208
	1.2. Libertatea de informare	209
	1.3. Regimul autorizațiilor și comunicarea transfrontieră	210
	§2. Restrângerile aduse libertății de exprimare	211
	2.1. Restrângerea să fie prevăzută de lege	212
	2.2. Restrângerea să aibă un scop legitim	212
	2.3. Restrângerea să fie necesară într-o societate democratică	214
	§3. Cazuri speciale de protecție și limitare a libertății de exprimare	216
	3.1. Libertatea presei	216
	3.2. Libertatea de exprimare politică	220
	3.3. Libertatea de exprimare și justiția	223
	3.4. Noile tehnologii, accesul la informație și limitarea libertății de exprimare	224
	3.4.1. Noile tehnologii și accesul la informație	224
	3.4.2. Noile tehnologii și limitarea libertății de exprimare	224
	§4. Situații neprotejate de art. 10: discursul urii	226

Capitolul XI. Libertatea de asociere și întrunire pașnică	229
§1. Cadrul general al libertății de asociere și de întrunire	229
1.1. Libertatea de întrunire	229
1.2. Libertatea de asociere	229
1.3. Libertatea de a înființa și de a se afilia la sindicate	231
§2. Restrângerile libertății de întrunire și de asociere	232
2.1. Restrângeri ale libertății de întrunire pașnică	232
2.2. Restrângeri ale libertății de asociere	232
Capitolul XII. Dreptul la un recurs efectiv în fața unei instanțe naționale	237
§1. Considerații generale	237
§2. Aplicabilitatea art. 13	238
§3. Noțiunea de „recurs efectiv”	238
§4. Noțiunea de „instanță națională”	240
Capitolul XIII. Dreptul de a nu suferi nicio discriminare	241
§1. Principiul nondiscriminării	241
§2. Discriminările indirecte	243
§3. Discriminările pozitive	243
§4. Autonomia art. 14	244
Capitolul XIV. Dreptul de proprietate	246
§1. Noțiunea de „proprietate” și de „bunuri” în sensul art. 1	246
§2. Ingerința statului în dreptul de a se bucura în mod pașnic de proprietate	249
2.1. Ingerința în substanța proprietății și testul echilibrului echitabil – art. 1 § 1 teza I	250
2.2. Privarea de proprietate (deposedarea) – art. 1 § 1 teza a II-a	251
2.3. Controlul folosinței proprietății – art. 1 § 2	255
Capitolul XV. Dreptul la educație	257
Capitolul XVI. Dreptul la alegeri libere și corecte, organizate la intervale rezonabile	260
 PARTEA A IV-A. PROTECȚIA DREPTURILOR ECONOMICE, SOCIALE ȘI CULTURALE ÎN CADRUL CONSILIULUI EUROPEI	 267
Capitolul I. Carta Socială Europeană	269
 PARTEA A V-A. ALTE SISTEME DE PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI ÎN EUROPA	 271
Capitolul I. Uniunea Europeană și drepturile omului	273
§1. Considerații generale	273
§2. Principii rezultate din dreptul comunitar în materia protecției unor drepturi	275
2.1. Principiul liberei circulații	275
2.2. Principiul nondiscriminării	275

Respect p

§3. Curtea Europeană de Justiție și principiul protecției drepturilor omului	276
§4. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene – de la Tratatul de la Nisa la Tratatul de la Lisabona	278
4.1. Adoptarea și natura juridică inițială a Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene	278
4.2. Conținutul și structura Cartei Drepturilor Fundamentale	281
4.3. Prevederi în materia drepturilor fundamentale în Uniunea Europeană din Tratatul de la Lisabona	282
4.4. Agenția Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene	284

Capitolul II. Protecția drepturilor omului în cadrul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)	285
--	------------

Anexa 1

§1. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și protocoalele sale	289
§2. Protocolul adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	299
§3. Protocolul nr. 4 recunoscând anumite drepturi și libertăți, altele decât cele înscrise în Convenție și în Primul Protocol adițional la Convenție	300
§4. Protocolul nr. 6 privind abolirea pedepsei cu moartea	302
§5. Protocolul nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	303
§6. Protocolul nr. 12 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	305
§7. Protocolul nr. 13 privind abolirea pedepsei cu moartea în toate circumstanțele	307

ANEXA 2. Statele Părți la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	309
--	------------

ANEXA 3. Model de formular pentru cererile individuale adresate Curtii Europene a Drepturilor Omului	310
---	------------

BIBLIOGRAFIE	323
---------------------	------------

LISTA CAUZELOR CITATE	333
------------------------------	------------

INDEX	343
--------------	------------